

УДК 811.111-343

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-205-10>

ВЕРБАЛЬНИЙ СКЛАДНИК У СИСТЕМІ ЗАСОБІВ КОГЕЗІЇ ТА КОГЕРЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗКАХ

VERBAL COMPONENT OF COHESION AND COHERENCE IN ENGLISH MULTIMODAL LITERARY FAIRY TALES

Карп М.А.,

*orcid.org/0000-0002-7332-7739**Scopus-Author ID: 57223105401*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»

Необхідність комплексного розкриття механізмів когезії й когерентності в мультимодальних літературних казках з урахуванням функціональної парадигми сучасних мовознавчих досліджень і досягнень семіотики, наратології, текстолінгвістики й дискурсивної стилістики пояснює актуальність проблеми. Використання структурно-семіотичного й наративного підходів для аналізу вербальних і невербальних засобів когезії та когерентності сприяє виявленню їх текстотвірної специфіки в англійських мультимодальних літературних казках, які дотепер перебували поза увагою лінгвістів. Метою дослідження є виявлення й характеристика структурно-семіотичних і наративних аспектів категорій когезії та когерентності в англійських мультимодальних літературних казках, які визначають їх текстотвірний характер. Таким чином, здатність вербальних одиниць виконувати декілька функцій є постійною ознакою художнього мовлення. Функціонування вербальних одиниць у художніх прозових текстах англійських мультимодальних літературних казок пов'язано із системою засобів когезії та когерентності. Багатофункціональність вербальних одиниць когезії й когерентності виникає в тексті завдяки інтегрованій єдності їх засобів. Вербальні одиниці когезії актуалізуються фонемами, морфемами, лексемами й синтаксисом. Вербальні одиниці когерентності актуалізуються за допомогою засобів когезії в структурі надфразової єдності та фрагментів тексту. Під час семіотико-нاراتивного аналізу тексту можна розглядати вербальні одиниці як систему засобів когезії й когерентності. У перспективі для подальших досліджень пропонується залучити семіотико-нاراتивну інтерпретацію засобів когезії та когерентності англійської мультимодальної літературної казки з використанням *GeM model* у майбутніх текстолінгвістичних дослідженнях, які можна проводити на матеріалі інших категорій текстів різноманітної типології в контексті сучасних лінгвостилістичних, лінгвокогнітивних і дискурсивних досліджень.

Ключові слова: англійська мультимодальна літературна казка, вербальний складник, когезія, когерентність, мультимодальний художній прозовий текст.

The necessity of a comprehensive disclosure of the mechanisms of cohesion and coherence in multimodal literary fairy tales, taking into account the functional paradigm of modern linguistic research and the achievements of semiotics, narratology, text linguistics, and discursive stylistics, explains the relevance of the problem. The use of structural-semiotic and narrative approaches to analyze verbal and non-verbal modes of cohesion and coherence contributes to the identification of their textual specificity in English multimodal literary fairy tales, which have remained unnoticed by linguists until now. The aim of the research is to identify and characterize the structural-semiotic and narrative aspects of cohesion and coherence categories in English multimodal literary fairy tales, which determine their textual nature. Thus, the ability of verbal units to perform multiple functions is a constant feature of artistic discourse. The functioning of verbal units in English multimodal literary fairy tales is related to the system of cohesion and coherence modes. The multifunctionality of cohesion and coherence verbal units arises in the text due to the integrated unity of their modes. Verbal units of cohesion are actualized by phonemes, morphemes, lexemes, and syntax. Verbal units of coherence are actualized by modes of cohesion in the structure of supra-phrasal unity and text fragments. During semiotic-narrative analysis of the text, verbal units can be considered as a system of cohesion and coherence modes. In the perspective of further research, it is proposed to involve a semiotic-narrative interpretation of cohesion and coherence modes in English multimodal literary fairy tales using the *GeM model* in future text linguistic studies, which can be conducted on the material of other categories of texts of various typology in the context of modern linguostylistic, linguocognitive, and discursive research.

Key words: cohesion, coherence, English multimodal literary fairy tale, multimodal fictional (prose) text, verbal component.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми зумовлено потребою комплексного розкриття текстотвірних механізмів когезії й когерентності в організації мультимодальної літературної казки з позицій функційної парадигми сучасних мовознавчих студій і з урахуванням здобутків семіотики, наратології, текстолінгвістики, дискурсної стилістики. Актуальність праці увиразнюється застосуванням структурно-семіотичного й наративного підходів до аналізу вербальних і невербальних засобів когезії та когерентності з метою виявлення їх текстотвірної специфіки на етапах формування й функціонування англійської мультимодальної літературної казки (далі – АМЛК), системний опис текстотвірних механізмів якої дотепер перебував поза увагою лінгвістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст креолізованого (двокодового) художнього прозового тексту кодується у вербальних та образотворчих знаках, при цьому створюється особливий лінгвовізуальний феномен, у якому вербальний та образотворчий (*малюнок*) компоненти утворюють одне візуальне, структурне, смислове й функційне ціле, що забезпечує його комплексний, прагматичний вплив на адресата. Полікодові художні прозові тексти ідентифікують як тексти, у яких повідомлення закодовано семіотично різнорідними засобами – вербальними й невербальними компонентами, об'єднання яких являє собою визначену структуру, що характеризується вираженням взаємозалежності складників у змістовному та формальному аспектах [3, р. 361–363]. Утім мультимодальні художні прозові тексти об'єднують вибрані складники відмінних семіотичних каналів сприйняття інформації в єдине ціле згідно з їх принципами формування. Такі канали зіставляються у вигляді окремих семантичних засобів, поєднуються й інтегруються задля утворення складного цілого, яке не підлягає спрощенню й не тлумачиться з погляду примітивного сумування окремих складників [10, р. 18]. Мультимодальний художній прозовий текст як сукупність психологічної й перцептивної модальностей, реконструює реальний або вигаданий фізичний простір навколо адресата засобами візуального, аудіального, кінестетичного, нюхового та смакового каналів сприйняття інформації, що репрезентовані вербально й/або невербально [11, с. 115–126] (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Елементи мультимодального художнього прозового тексту

Вид репрезентації інформації	Канал подання/сприйняття інформації				
	візуальний	аудіальний	кінестатичний	нюховий	смаковий
Мовний	Візуальна репрезентація знакових систем мови	Аудіальна репрезентація знакових систем мови	Матеріальна (фізична) репрезентація знакових систем мови	-	-
Немовний	Ілюстрація, відео	Мелодика, шум	Дотики, предмети й позначення, які можна відчутти на дотик	Запах	Їжа, предмети, що мають смак

Мультимодальний художній прозовий текст можуть становити вісім типів елементів [2–7]:

- мовний візуальний (літери, цифри, вузлики, камінці, ієрогліфи, мова глухонімих, прапорцевий семафор на флоті тощо);
- мовний аудіальний (звукові літери й цифри, азбука Морзе, мова свисту в індіанців тощо);
- мовний кінестетичний (шриффт Бройля, вузлики – мова індіанців (якщо сприймаються на дотик);
- немовний візуальний (символ, малюнок, фото, мультимедіа);
- немовний аудіальний (звуки природи, тварин, музика, шум тощо);
- немовний кінестетичний (мазки на картинах, різьблення, тиснення, плетення, вишивка, скульптура, рельєфи, температура поверхні, форма предмета тощо);

- немовний смаковий (їжа);
- немовний нюховий (ароматизований папір чи чорнила, листи з парфумом, приємні та неприємні запахи).

Метою дослідження є вияв і характеристика структурно-семіотичних і наративних аспектів категорій когезії та когерентності англійських мультимодальних літературних казок, що визначають їх текстотвірний характер.

Виклад основного матеріалу. Якщо за текстом не стоїть мова з її всіма структурно-семіотичними закономірностями, явище не можна тлумачити як культурне, як штучний артефакт, а тому воно потрапляє у світ явищ природних, які існують незалежно від людини. У вербальному складнику (далі – ВС) інформація є зрозумілою для сприйняття, адже вона не містить передумов для створення семіотичного бар'єра. Лінгвісти вважають, що внаслідок багатшаровості й багаторівневості тексту «в ньому можуть бути виокремлені різні елементи, що використовуються як його структурні одиниці». Відповідно «можуть бути виокремлені різні системи зв'язків між цими одиницями» [10, р. 117]. Науковці розмежовують такі підходи до виокремлення рівнів тексту, релевантні до його лінгвістичного аналізу, і текстових одиниць: функційний (структурно-мовний), текстовий (структурно-семантичний), функційно-комунікативний. Порівнева репрезентація тексту в межах функційного підходу для лінгвістичного аналізу текстових одиниць орієнтована на традиційну мовну стратифікацію з виокремленням у тексті фонетичного, морфологічного, лексичного й синтаксичного рівнів [11, р. 36–37].

В інтерпретації художньому прозового тексту В. А. Кухаренко виокремлює фонографічний, морфемний, лексичний і синтаксичний рівні актуалізації мовних одиниць. Фонема в разі введення в художньо організоване мовлення створює додаткове естетичне і смислове навантаження висловлення, виконуючи образотворчу й експресивну функції. Морфема здатна привнести в текст додатковий зміст, виконуючи функції, які характеризують номінації (оказіональне поєднання морфем) і логіко-емоційну інтенсифікацію (морфемний повтор). Актуалізовані синсемантичні (службові) слова (артиклі, займенники, сполучники, прийменники, локативні й темпоральні прислівники) являють собою економний спосіб створення додаткової смислової, емоційно-оцінної, експресивної інформації. Автосемантичним (самостійним) словам властивий денотативний (предметно-логічний) аспект значення й конотативні аспекти значення: емоційно-оцінний, експресивний, соціолінгвістичний, ідеологічний, стилістичний, індивідуально-художній; а також граматичне значення. Зберігаючи загальномовні властивості в межах художнього прозового тексту, слово збільшує кількість своїх значень (сми́слів) і функцій. Неповторність усіх смислових і чуттєво-експресивних перетворень слова для однієї ситуації, контексту й системи створює художню неповторність для окремого твору мистецтва [8, с. 15–67].

З усіх елементів, які надають висловленню осмисленості, найпотужнішим є синтаксис, що контролює порядок, у якому надходять враження, і зв'язки, які стоять за ланцюжками слів. Основними параметрами речення, що актуалізуються в художньому прозовому тексті, є довжина речення, структура й пунктуаційне оформлення, яке віддзеркалює його інтонаційний малюнок. Словом, функціонування мовних одиниць у тексті віддзеркалює існування в ньому багатогранної та динамічної мови. Філологи до складників тексту зараховують одиниці звукового/фонологічного рівня (лексичні, кінестетичні, акустичні асоціації; пароніми); одиниці лексичного рівня; одиниці морфологічного рівня; речення; образну систему (тропи); заголовок (структурно-граматичні характеристики, образність) та епіграф [12, р. 9–56].

Лінгвісти розмежовують одиниці стилістичної фонетики (версифікація, інструментовка: алітерація, асонанс, звуконаслідування, евфонія), графо-фонеміки, графіки; стилістичної морфології (кореневі морфемі, афіксальні морфемі: слово-, формотвірні); стилістичної лексикології (внутрішній/парадигматичний критерій значення слова, зовнішній/синтагматичний критерій значення слова, фразеологічні одиниці); стилістичного синтаксису (виразові засоби синтаксису, стилістичні прийоми синтаксису); стилістичної семасіології (фігури заміщення, фігури сумісності) [2, с. 182–189].

Тексту властива мікро- й макросемантика, мікро- й макроструктура. Семантика тексту зумовлена комунікативним завданням передачі інформації (текст – інформаційне ціле). Структуру тексту визначають особливостями внутрішньої організації одиниць тексту й закономірностями цих одиниць у межах цілісно оформленого тексту (текст – структурне ціле) [4, с. 86–89].

На семантико-структурному рівні одиницями тексту є висловлення (реалізоване речення), надфразова єдність (складне синтаксичне ціле, період, прозаїчна строфа, мікротекст, текстема, гіперсинтаксема). У тексті маємо справу не з реченнями (у термінологічному сенсі), а з висловленнями, не з мовними одиницями, а з одиницями мовлення, які конкретизують свій смисл у тексті [5, с. 87–90]. Д. І. Ганич тлумачить надфразову єдність як «композиційно-синтаксичну конструкцію, у якій об'єднується кілька речень, фраз і навіть абзаців, що мають певну змістову завершеність і структурну єдність, яка досягається використанням лексичних, граматичних та інтонаційних засобів» [1, с. 144]. Висловлення (мінімальні одиниці тексту) об'єднуються в надфразові єдності на основі тематичної єдності та структурних показників когезії. Такі об'єднання утворюють тема-рематичні послідовності однорідного, неоднорідного або змішаного складу. Надфразові єдності об'єднуються в тематичні блоки, створюючи фрагменти тексту, що забезпечують когерентність тексту за допомогою реалізації дистантних і контактних смислових і граматичних зв'язків. Фрагменти тексту можуть збігатися з мікротемою, абзацом, надфразовою єдністю, із главою, параграфом тощо [6, с. 87–105].

На композиційному рівні тексту виокремлюють такі одиниці: абзаци, параграфи, розділи, підзаголовки. Абзац, як зауважує О.О. Селіванова, є структурно-змістовою одиницею членування тексту, що характеризується єдністю теми й графічно позначена відступом початкового рядка праворуч, відповідає одиниці синтаксичного членування – надфразовій єдності [9, с. 5]. Стилiстичні характеристики тексту пов'язані з його семантичною, граматичною та композиційною структурою. Побудова тексту визначається темою, яка виражається інформацією, умовами спілкування, завданням конкретного повідомлення й обраним стилем викладу [7, с. 102–114].

Висновки. Отже, здатність одиниць вербального складника виконувати не одну функцію є інваріантною ознакою художнього мовлення. Функціонування вербального складника в художньому прозовому тексті англійських мультимодальних літературних казок пов'язано із системою засобів когезії та когерентності. Поліфункціональність вербального складника когезії й когерентності виникає в тексті за умови інтегрованої єдності їх засобів. Вербальний складник когезії актуалізується одиницями фонем, морфем, лексем і синтаксису. Вербальний складник когерентності актуалізується засобами когезії в структурі надфразової єдності й фрагмента тексту. У процесі семіотико-нарративного аналізу тексту можна осмислити вербальний складник системи засобів когезії і когерентності.

Перспективою подальших досліджень вважаємо залучення запропонованої семіотико-нарративної інтерпретації засобів когезії та когерентності АМЛК із використанням *GeM model* у подальші текстолінгвістичні розвідки, які доцільно здійснювати на матеріалі інших категорій текстів різножанрової типології у вимірах новітніх лінгвостилістичних, лінгвокогнітивних і дискурсних студій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища шк., 1985. 360 с.
2. Карп М.А. Когезія та когерентність як сукупність текстового зв'язку у британських художніх мультимодальних творах. *Мова і культура* (науковий журнал) : матер. XXIII Міжнар. наук. конф. «Мова і культура» імені Сергія Бурого, 23–26 червня 2014 р. Київ : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2014. Вип. 17. Т. II (170). С. 182–189.
3. Karp M. Multimodal text analysis regarding cohesion and coherence // Proceedings of the 1st International Sciences Conference *Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science* / International Agency for the Development of Culture, Education and Science. Australia, Melbourne, 2014. (Australia, Melbourne, 25 June 2014). Vol. II. Melbourne IADCES Press. Melbourne, 2014. P. 361–363.

4. Карп М.А. Інтегральний потенціал когезії та когерентності у структурно-смісловій організації британського художнього тексту. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. пр. Чернівці : Вид. дім «РОДОВІД», 2014. Вип. 708/709 «Германська філологія». С. 86–89.

5. Карп М.А., Бехта І.А. Мультиmodalні засоби когезії та когерентності у сучасних літературних казках: теоретико-методологічна інтерпретація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. «Філологія»*. Одеса, 2014. № 12/13. С. 87–90.

6. Карп М.А. Теоретичні передумови вивчення текстовірних категорій когезії і когерентності. *Сучасна філологічна наука: актуальні питання та вектори розвитку* : колективна монографія / відп. за випуск М.В. Мамич. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2021. 512 с. С. 87–105. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-242-8-4>.

7. Карп М.А. Методика вивчення засобів когезії і когерентності в англійських мультиmodalних літературних казках Філіпа Арда. *Moderní aspekty vědy* : XVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie/MezinárodníEkonomickýInstitut.s.r.o.Českárepublika:MezinárodníEkonomickýInstitut.s.r.o.,2022. Str. 473. 102–114.

8. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту : підруч. для студ. старших курсів філол. спец. Вінниця : Нова книга, 1988. 272 с.

9. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2010. 844 с.

10. Baldry A., Thibault P. J. Multimodal Transcription and Text Analysis: A Multimedia Toolkit and Coursebook. *Equinox Textbooks and Surveys in Linguistics*. London ; Oakville : Equinox, 2006. 270 p.

11. *New Perspectives on Narrative and Multimodality* / ed. by Ruth Page. London ; New York : Routledge, 2010. 229 p. (Series in Routledge Studies in Multimodality; first edition).

12. Nowottny W. *The Language Poets Use*. London : A&C Black, 1962. 240 p.